

P

-SEKRETARIAT
DYREKTORA GENERALNEGO

ZAŁ.

2018 -06- 29

PRZYJĘTO

Numer .....

URZĄD DO SPRAW KOMBATANTÓW
I OSÓB REPRESJONOWANYCH

ZAŁ.

2018 -06- 26

PRZYJĘTO

Numer 43380/18

, dnia 21 czerwca 2018

Szef Urzędu
do Spraw Kombatantów
i Osób Represjonowanych
ul. Wspólna 2/
00-926 Warszawa

Uprzejmię proszę o rozważenie możliwości wystąpienia z inicjatywą ustawodawczą w przedmiocie **nowelizacji ustawy** z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. 2018 r. poz. 690) - poprzez dodanie do tej ustawy przepisu o treści o treści:

„Art. xxxx. 1. Osobie o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych na podstawie niniejszej ustawy przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie z poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z represji za działalność, o której mowa w art. 2 i art. 3 tej ustawy, chyba iż z tego tytułu otrzymała już uprzednio te świadczenia na podstawie innych ustaw.

2. W razie śmierci tej osoby uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci rodziców. W postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie mają odpowiednie zastosowanie przepisy rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego, z wyjątkiem art. 555.”.

I.

W uzasadnieniu uprzejmię podnoszę, że decyzją – z dnia 26 lutego 2018 r. potwierdzono mój status jako **osoby represjonowanej z powodów politycznych** w rozumieniu ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 690).

Owa represja w stanie wojennym (pozbawienie mnie możliwości wykonywania funkcji obrońcy wojskowego) pozbawiła mnie możliwości dalszej obrony przez kilka lat (do początku 1990 r.), w istotnym stopniu ograniczyła mi funkcjonowanie zawodowe obniżyła poziom materialny mojej 5-osobowej rodziny. Nie mogąc – jako prawnik (uwagi na brak rękopisami wykonywania zawodu) znaleźć zatrudnienia – musiałem zająć się pisaniem podań, a zatrudnienie w charakterze radcy prawnego na 1/2 etatu uzyskałem poza ..., dojeżdżając do zakładu pracy autobusem PKS lub pociągiem.

Nie przyjęto mnie też do adwokatury, o co się starałem (funkcjonowały wówczas inne niż obecnie przepisy prawa w tym zakresie), skoro nie dawałem rękopisami jak obrońca wojskowy, byłem też przy tym bezpartyjny (w przeciwieństwie do niektórych adwokatów).

Powyższe fakty są udokumentowane w aktach postępowania nr znajdujących się w Urzędzie (

Tak więc uważam, że jako osoba represjonowana z powodów politycznych w okresie stanu wojennego - powinienem mieć prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia, jak to ma miejsce w odniesieniu do innych osób, jednakże do chwili obecnej ani ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. poz. 690 z 2018 r.), ani inny akt prawny nie daje mi takiej możliwości, stąd też uznałem za uzasadnione skierowanie niniejszego wniosku.

Jego uwzględnienie może mieć także znaczenie dla innych osób o statusie **osoby represjonowanej z powodów politycznych**, których liczba jest oceniana na około 600-700 (o czym niżej), przy czym jest to niewątpliwie malejąca z każdym rokiem grupa **seniorów**, niejednokrotnie z pogorszonym od dawną stanem zdrowia, podobnie jak i ja (w wieku blisko 77 lat z III grupą inwalidzką), a z pewnością są to ludzie starsi w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych (Dz.U. poz. 1705 z 2015 r.)

Ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych jest niejako „młoda”, bowiem obowiązuje od dnia **31 sierpnia 2015 r.**, a więc dopiero od blisko 3 lat.

II.

Podnoszę, że sprawą odszkodowania i zadośćuczynienia dla osób o potwierdzonym statusie osoby represjonowanej z powodów politycznych zajmowano się już w Senacie (por. druk 480 S). W toku procesu legislacyjnego zebrano też informacje co do tego, że sprawa może dotyczyć około 600-700 osób. Stąd też sporządzony projekt ustawy o poniższej treści:

U S T A W A

z dnia 8 lutego 2018 r.

o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego

Art. 1. W ustawie z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1987) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 8 uchyla się ust. 1b i 1c;
- 2) po art. 8a dodaje się art. 8b i art. 8c w brzmieniu:

„Art. 8b. 1. Dziecku matki pozbawionej wolności, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia, które przebywało wraz z matką w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia lub którego matka w okresie ciąży przebywała w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę.

2. Przepisy art. 8 ust. 1 zdanie drugie, ust. 2 oraz ust. 2d-5 stosuje się odpowiednio.

3. Stwierdzenie nieważności orzeczenia, z uwzględnieniem art. 3 ust. 1, może nastąpić także na wniosek dziecka, o którym mowa w ust. 1, a w razie jego śmierci – także na wniosek jego małżonka, dzieci i rodziców.

Art. 8c. 1. Osobie o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych na podstawie ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. poz. 693 i 1220 oraz z 2017 r. poz. 1386) przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z represji za działalność, o której mowa w art. 2 i art. 3 tej ustawy.

2. Przepisy art. 8 ust. 1 zdanie drugie, ust. 2c i ust. 3-5 stosuje się odpowiednio.”;

3) w art. 11:

a) w ust. 1 wyrazy „art. 8–10” zastępuje się wyrazami „art. 8, art. 9 i art. 10”,

b) dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Przepisy art. 8b mają odpowiednie zastosowanie wobec urodzonych w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia dzieci osób, o których mowa w ust. 1 i 2. Roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie nie przedawniają się.”.

Art. 2. W przypadku gdy nieważność orzeczenia stwierdzono przed dniem wejścia w życie ustawy, żądanie odszkodowania lub zadośćuczynienia należy zgłosić w terminie trzech lat od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 3. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

MARSZAŁEK SEJMU

Marek Kuchciński

W uzasadnieniu uchwały Senatu RP wskazano m. in., co następuje:

Projekt ustawy usuwa przeszkody uniemożliwiające dochodzenie roszczeń odszkodowawczych przez osoby pozbawione tego uprawnienia w latach poprzedzających przemiany ustrojowe w Polsce.

Drugi aspekt inicjatywy ustawodawczej wiąże się z poszerzeniem zakresu podmiotowego ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego o osoby, które otrzymały status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych na podstawie ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych.

Nowodawany art. 8c przyjmuje założenie, zgodnie z którym osobie o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych przysługuje od Skarbu Państwa **odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę**, wynikłe z działalności lub represji, o których mowa w tej ustawie.

Same zasady nabywania statusu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych określa ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych.

Jej celem jest przyznanie szczególnego statusu osobom angażującym się w latach 1956–1989 w działalność antykomunistyczną. Ustawa ta wprowadza precyzyjne procedury pozwalające na weryfikację działalności lub represji będących podstawą potwierdzenia statusu takich osób.

Jeśli przyjąć, że jednym z celów ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego jest usunięcie przeszkód uniemożliwiających dochodzenie roszczeń odszkodowawczych przez osoby pozbawione tego uprawnienia w latach poprzedzających przemiany ustrojowe w Polsce, to **wprowadzenie nowego art. 8c uznać trzeba za szczególnie uzasadnione.**

Projekt zakłada wykorzystanie wobec chronionej grupy osób mechanizmu zawartego w ustawie o uznaniu za nieważne orzeczeń, tzn. roszczenia dochodzonego na drodze sądowej. Zapewnia to, że osoby te będą mogły uzyskać świadczenia w rozmiarze uwzględniającym indywidualne doświadczenia związane z pobytami w więzieniach i innych miejscach odosobnienia, a także z represjami, o których mowa w art. 2 i 3 ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych.

Projekt poprzez rozszerzenie zakresu podmiotów uzyskujących ochronę na gruncie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń, i umożliwienie chronionej grupie osób uzyskania odszkodowania i zadośćuczynienia od Skarbu Państwa, zapewni wzrost poczucia sprawiedliwości społecznej. Zostanie to zrealizowane poprzez **odczucia osób, które w sposób osobisty doświadczyły szkód i krzywdy i które potencjalnie uzyskają ich rekompensatę, jak i osób trzecich zauważających poczuwanie się do odpowiedzialności Państwa Polskiego za szkody i krzywdy wyrządzone w przeszłości.**

Poszerzenie zakresu podmiotowego ustawy o osoby o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub **osoby represjonowanej z powodów politycznych** na podstawie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych **nastąpiło w wyniku poprawki zgłoszonej podczas pierwszego czytania projektu ustawy** (na posiedzeniu połączonych komisji senackich, przed jego rozpatrzeniem przez Senat), w następstwie powtórzenia rozwiązania przyjętego przez Senat w projekcie ustawy o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego wniesionego do Sejmu uchwałą Senatu z dnia 9 czerwca 2016 r. W tym zakresie **wniesiony projekt uwzględnił postulaty Stowarzyszenia 13 grudnia.**

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Wskazywano, że w przypadku części osób o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych dochodzenie roszczeń od Skarbu Państwa za szkody i krzywdy wynikłe z represji za działalność antykomunistyczną jest utrudnione – na podstawie przepisów ogólnych np. ze względu na przedawnienie sprawy, na podstawie dotychczasowych przepisów zmienianej ustawy ze względu na to, że np. nie były one internowane

Wskazywano też, że:

Projektowana ustawa spowoduje wzrost wydatków budżetu państwa związanych z wypłatą odszkodowań Skarbu Państwa.

Należy podkreślić, że z uwagi na fakt, iż wysokość przyznanych odszkodowań jest wynikiem decyzji sądu, brak jest możliwości precyzyjnego oszacowania skutków finansowych proponowanych rozwiązań.

Z danych Ministerstwa Sprawiedliwości – uzyskanych w związku z nowelizacją ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego objętą drukiem senackim nr 109 wynika, że w 2015 r. odszkodowania lub zadośćuczynienia na mocy ww. ustawy przyznano 388 osobom a średnia wysokość przyznanego odszkodowania i zadośćuczynienia wynosiła 56,8 tys. zł. Dla porównania w 2012 r. średnia wysokość przyznanego na mocy ustawy odszkodowania wynosiła 30,6 tys. zł.

I. Odszkodowania i zadośćuczynienia dla dzieci matek pozbawionych wolności, wobec których stwierdzono nieważność orzeczenia

Przyjmując, że uprawnionych do odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie projektowanej ustawy byłoby około 40 osób oraz, że wysokość odszkodowań przyznawanych dzieciom osób represjonowanych byłaby na podobnym poziomie co wysokość odszkodowań przyznanych dotychczas na podstawie ww. ustawy, to skutki finansowe z tego tytułu wyniosłyby łącznie około 2,3 mln zł.

II. Odszkodowania i zadośćuczynienia dla osób z potwierdzonym statusem działaczy opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych

Przyjmując podaną przez Stowarzyszenie „13 grudnia” liczbę osób, które nie mogły ubiegać się o odszkodowanie i zadośćuczynienie za represje za działalność antykomunistyczną na podstawie dotychczasowych przepisów (700 osób) oraz średnią wysokość odszkodowania na poziomie 56,8 tys. zł, skutki finansowe z tego tytułu wyniosłyby łącznie około 39,8 mln zł.

Dodatkowo należy przyjąć, że kwota ta nie zostanie wypłacona jednorazowo (w jednym roku), lecz w ciągu kilku najbliższych lat.

W związku z tym założono, że wszystkie odszkodowania zostaną wypłacone w ciągu 3 lat od wejścia w życie projektowanej ustawy i liczba wypłaconych odszkodowań będzie wzrastać proporcjonalnie w kolejnych latach.

W uchwale Sejmu RP z dnia 8 marca 2018 r. (druk sejmowy nr 2332) – stwierdzono m.in., że „Dalsze ustawowe poszerzenie kręgu osób uprawnionych do odszkodowań i zadośćuczynień wymagać będzie, w opinii Senatu, ponownego przeanalizowania skutków finansowych takiego rozwiązania. Ewentualny nowy projekt ustawy powinien też umieścić materię związaną z przyznaniem prawa do odszkodowania i zadośćuczynienia działaczom opozycji antykomunistycznej oraz osobom represjonowanym z powodów politycznych bezpośrednio w ustawie o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych”.

III.

Art. 8c w/w projektu nie został jednak przyjęty przez Sejm RP.

Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 2018 r. poz. 727) pomija ten przepis.

W przedstawionej wyżej sytuacji zajęcie się sprawą przez Urząd jest w pełni uzasadnione, jako iż **sprawa pozostaje w dalszym ciągu otwarta i niezakończona.**

Jedna z ustaw, tj. ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. z 2018 r. poz. 727) – przewiduje bowiem możliwość ubiegania się o odszkodowanie i zadośćuczynienie przez szereg osób w niej wymienionych, zaś druga ustawa, tj. ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 690) takiej możliwości dla tych osób nie przewiduje. Nie ulega przy tym wątpliwości, że stosowny zapis powinien znajdować się w tej drugiej ustawie.

W kręgu zainteresowania Urzędu pozostają przeciw osoby o jakich mowa w obu ustawach, przy czym aktualnie istnieje oczywiste różnicowanie tych osób w uprawieniu co do dochodzenia roszczeń. To różnicowanie powinno być – za sprawą działań Urzędu – usunięte.

Wypada mi w tym miejscu odwołać się do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, stwierdzającej, że:

- Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym **zasady sprawiedliwości społecznej** (art. 2),
- **Każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej**, a ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw (art. 77 ust. 1 i 2).

W toku prac parlamentarnych podnoszono, że **dalsze ustawowe poszerzenie kręgu osób uprawnionych do odszkodowań i zadośćuczynień** wymagać będzie, w opinii Senatu, ponownego przeanalizowania skutków finansowych takiego rozwiązania.

Ewentualny nowy projekt ustawy powinien też umieścić materię związaną z przyznaniem prawa do odszkodowania i zadośćuczynienia działaczom opozycji antykomunistycznej oraz osobom represjonowanym z powodów politycznych **bezpośrednio w ustawie o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych**"

W tej więc sytuacji podjęcie w tej sprawie działań prawnych przez Urząd jest w pełni uzasadnione.

Uprzejmie też proszę o zawiadomienie mnie o sposobie rozpoznania pisma.

Z poważaniem -

załączniki:

- 1/ druk nr 480 S
- 2/ pismo prokuratora
- 3/ wydruk z Dziennika Ustaw